

Dk. Dave Mathewson, Fasihi ya Agano Jipya, Hotuba ya 26, 1 & 2 Timotheo

© 2024 Dave Mathewson na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dk. Dave Mathewson anayefundisha Historia na Fasihi ya Agano Jipya, hotuba ya 26 juu ya 1 na 2 Timotheo.

Sawa, wacha tuendeleo na tuanze.

Kipindi cha darasa lililopita tulianza kuangalia sehemu ya mwisho ya barua za Paulo zinazojulikana kama nyaraka za kichungaji, ingawa hiyo inaweza kuwa sio lebo bora kwao, lakini ni moja ambayo hutumiwa sana, kwa hivyo nitashikamana nayo, ingawa labda kuna njia bora za kuelezea Timotheo wa 1 na 2 na Tito, herufi tatu za mwisho ambazo tutaangalia. Na moja ya mambo tunayotaka kuzungumza ni jinsi hizo zinafaa ndani ya mfumo wa muda wa maisha ya Paulo. Kwa mfano, zinaingiaje katika kitabu cha Matendo, haswa 2 Timotheo, ambayo ni barua ya mwisho ambayo Paulo aliandika kabla ya kunyongwa kwake katika 2 Timotheo?

Lakini tulimaliza kipindi cha darasa la mwisho kwa kuangalia moja ya maandishi katika 1 Wakorintho, samahani, 1 Timotheo katika sura ya 2, na kuuliza jinsi uwezo wetu wa kujenga upya historia ya 1 Timotheo kuhusu kile kilichokuwa kikiendelea na ni nini baadhi ya mambo ambayo yalichangia utengenezaji na uandishi wa barua, jinsi hiyo inaweza kuathiri jinsi tunavyosoma maandishi moja haswa. Tunaanza kwa kuangalia ya kwanza, aina ya kuelekea mwisho wa sura ya 2, maagizo ya Paulo kwa wanawake kuhusu jinsi wanavyovaa, wasijipamba kwa lulu na dhahabu na nywele zilizosokotwa, na kisha amri yake kwa wao kukaa kimya na wasifundishe au kuwa na mamlaka juu ya wanaume. Na swali tunalopambana nalo au kuanza kuuliza ni jinsi tunavyosoma leo.

Je, sehemu hiyo ni ya lazima kwa leo au ni maagizo haya, yalikuwa yamekusudiwa tu kwa kanisa la Paulo la karne ya kwanza? Na kwa hivyo, tutaangalia hilo kwa ufupi sana. Kama nilivyosema, sio lazima kwa sababu ninataka kutatua suala hilo au kukuambia kile unapaswa kufikiria juu yake, lakini kuonyesha tu kwa hermeneutically jinsi tunavyokaribia maandishi ya Maandiko, mambo ambayo tunapaswa kuzingatia tunapofikiria juu ya jinsi tunavyosoma hii kwa leo, tunaitumiaje, na pia jinsi kuelewa asili ya maandishi kunaweza kutusaidia kusoma sehemu ya Agano Jipya kwa njia tofauti kidogo. Kwa hivyo, tutaangalia sura ya 2 ya 1 Timotheo, pia sura ya 3, sehemu ya wazee na mashemasi, na kisha kuendelea na 2 Timotheo na Tito, ambayo tutapitia maandiko hayo haraka.

Na kisha nataka kujaribu kufupisha kile tunachojifunza juu ya Paulo kutoka kwa mafundisho yake. Ni nini kinachoonekana kuwa nyuzi kuu na mada kuu za kitheolojia ambazo tunapata katika barua zote za Paulo?

Sawa, hebu tufungue kwa maombi. Baba, tunakushukuru tena kwa fursa hiyo na vile vile wakati huo huo kutambua jukumu tulilionalo la kusoma na kukutana na ufunuo wako kwetu kwa njia ya Agano Jipya. Bwana, ninaomba kwamba tutakuwa makini sio tu kwa maandishi hayo na jinsi yangesikilizwa na kueleweka katika mazingira yake ya karne ya kwanza, lakini baada ya kuelewa na kuelewa hilo, kwamba tungeweza kulijibu vyema katika karne ya 21. Kwa jina la Yesu, tunaomba, amina.

Sawa, kama nilivyosema, tulianza kuangalia maandishi katika 2 Timotheo 2, na haswa maagizo ya Paulo kwa wanawake wasivae lulu na dhahabu na nywele zilizosokotwa, na pia maagizo ya kunyamaza na hawaruhusiwi kufundisha au kuwa na mamlaka juu ya wanaume. Na jambo moja, mambo mawili tuliyoangazia kabla ya kuangalia kidogo zaidi juu ya njia za kusoma hii.

Kwanza kabisa, ninasisitiza kwamba uwezekano mkubwa maagizo ya Paulo yanatoka, yanatoka katika hali maalum. Tulizungumza kidogo juu ya dhana ya mwanamke mpya wa Kirumi katika karne ya kwanza na hata kidogo kabla ya dhana ya mwanamke mpya wa Kirumi, ambayo inaweza kuwa imeathiri jinsi wanawake walivyokuwa wakitenda katika maandishi haya. Kwa hivyo, maagizo ya Paulo labda sio tu kwamba aliamua tu kusema hivi bila sababu, lakini labda ni kujibu shida ambayo mafundisho ya uwongo na labda wazo hili la mwanamke mpya wa Kirumi sasa limesababisha kanisani.

Hiyo inaleta suala la pili tulilosema kwamba sura ya 2 kimsingi inashughulikia hali ya kanisa linapokusanyika kwa ajili ya ibada. Sio lazima kushughulikia kile kinachoendelea nyumbani au kile kinachoendelea mahali pa kazi au kile kinachoendelea katika maisha ya kibinafsi ya mtu, ingawa sio kwamba Paulo havutiwi na mambo hayo, ni kwamba tunaposoma sura ya 2 ya 1 Timotheo, lazima tuiweke katika mazingira na muktadha wake sahihi, na hiyo ni Paulo anazungumzia kile kinachoendelea wakati kanisa linakusanyika kwa ibada. Sasa, tunasomaje maandishi haya? Kimsingi, kuna njia mbili.

Mtu anaweza kusoma maandishi haya kama ya lazima ulimwenguni kote, ambayo ni maagizo haya ambayo Paulo anawapa wanawake kanisani, haswa kutofundisha au kuwa na mamlaka juu ya wanaume, hayo yanaweza kufasiriwa kama ya lazima ulimwenguni. Hiyo ni Paulo anadhani kwamba maagizo haya yangetumika kwa kanisa lolote wakati wowote, sio tu katika kanisa la Efeso ambalo anahutubia sasa. Kwa hivyo ingawa hii inaweza kuwa matokeo ya shida maalum, wale ambao wangeshikilia maoni haya wangesema, hapana, maagizo haya ni ya lazima ulimwenguni.

Ni maagizo ambayo Paulo angetoa kwa kanisa lolote. Anatokea tu kuwapa Waefeso kwa sababu ya suala hilo kanisani. Moja ya mambo ambayo wangesisitiza ni kwamba katika sura ya 2 na mstari wa 14, kwa kweli mstari ya 13 na 14, Paulo anaonekana kuweka maagizo yake katika uumbaji.

Anaposema, kwa maana Adamu aliumbwa kwanza na kisha Hawa, Paulo anaonekana kuegemea maagizo yake wakati huo katika uumbaji, huo ni ukweli kwamba Adamu aliumbwa kwanza na kisha Hawa. Na pendekezo basi ni kwamba Mungu amebuni majukumu ambayo mtu hupata katika sura ya 2 ya uongozi wa kiume yanategemea uumbaji, jinsi mambo yanavyoumbwa. Kwa hivyo, wangesisitiza kwa kuweka maagizo yake katika uumbaji, hivi ndivyo Mungu ameumba majukumu ya mwanamume na mwanamke, kwamba sasa Paulo anasema hii inapaswa kuzingatiwa kila wakati kanisani.

Na kwa hivyo wale ambao wangeona kwamba msisitizo zaidi juu ya maagizo haya ni ya lazima ulimwenguni kote, kwamba Paulo anatarajia kutii katika makanisa yote, katika mazingira yote, katika karne ya kwanza au karne ya 21, wangeangazia ukweli kwamba Paulo anaonekana kuweka maagizo yake katika uumbaji, katika theolojia ya utaratibu ulioumbwa. Kwa hivyo hiyo ni njia moja ya kuzichukua. Lakini kuna tofauti ndani ya hiyo.

Sio wote ambao wangeshikilia maagizo haya kuwa ya lazima ulimwenguni kote wangeyaona kama ya lazima kwa njia ile ile. Njia ya pili basi itakuwa kuona maagizo haya kama maagizo ya Paulo tu kushughulikia shida hii maalum katika kanisa la Efeso. Kwa hivyo, kwa maneno mengine, Paulo hangeweza kutoa maagizo haya kwa kanisa lingine lolote.

Ni kwamba kuna shida fulani huko Efeso na sasa anajaribu kuzuia shida hiyo au kukata shida hiyo. Na kwa hivyo, maagizo haya yanakusudiwa tu kwa hali hii maalum. Nje ya hali hii, ambapo hali hii haishikilii, basi Paulo hakutarajia maagizo haya kuwa ya lazima ulimwenguni.

Kwa hivyo, kulingana na ikiwa unafikiri Paulo anasisitiza labda mpangilio wa uumbaji na kuweka maagizo yake katika mpangilio wa uumbaji ili uweze kuona maagizo haya kama ya lazima ulimwenguni, au ikiwa unaona maandishi kama zaidi, unazingatia zaidi mpangilio maalum na shida maalum na usuli ambao ungesababisha uweke kikomo cha maagizo haya tu kwa kanisa la karne ya kwanza, itaamua jinsi unavyosoma maandishi. Sasa hata ya pili, hata ikiwa unafikiria kuwa Paulo sio, hata ikiwa unafikiria kuwa maagizo haya ni ya kanisa la karne ya kwanza tu na Paulo hakufikiria kuwa yalikuwa ya lazima ulimwenguni, haimaanishi kuwa bado hayatumiki kwa njia fulani. Ungetumia tu maandishi kwa njia tofauti sana kuliko vile ungefikiri maagizo yalikuwa ya lazima ulimwenguni.

Namaanisha, kwa vyovyote vile, bado ni neno la Mungu kwa kanisa na bado zinahitaji kutumika. Lakini jinsi unavyozitumia zitategemea, tena, ikiwa unafikiria maagizo yanakusudiwa kuwa ya lazima na ni ya nyakati zote, ni kanuni halali ulimwenguni, au ikiwa unaona maagizo hayo kuwa yamepunguzwa kwa muktadha wa karne ya

kwanza ambao Paulo alikuwa akizungumzia. Ikiwa una nia ya kufuatilia hii zaidi, nimetaja safu hii ya vitabu mara kadhaa.

Mfululizo huo unaitwa Mfululizo wa Counterpoint na Kampuni ya Uchapishaji ya Zondervan, kama nilivyosema hapo awali, wana safu nzima ya vitabu juu ya maoni manne ya hii, na maoni mawili ya hiyo. Wana kitabu juu ya maoni mawili ya wanawake katika huduma, ambapo una watu wawili wanaobishana kuwa maagizo haya ni ya ulimwengu wote, ingawa wanafikia hitimisho tofauti kidogo. Una watu wengine wawili wanaobishana kuwa hawalazimishi ulimwenguni.

Na kwa njia, hii sio suala la kiume na la. Nina wanaume wengi wanasema kuwa hii sio ya ulimwengu wote. Nimesoma hoja kadhaa za wanawake wakisema kuwa maagizo haya ni ya lazima na ya ulimwengu wote.

Kwa hivyo, sio suala la kiume au la kuhusu upande gani unashuka. Kwa hivyo, ikiwa una nia ya kuifuata, ningekuelekeza kwenye Mfululizo wa Uchapishaji wa Zondervan, Mfululizo wa Counterpoint, na kitabu Maoni Mawili ya Wanawake katika Wizara. Sura ya 3, mfano mwingine, kama vile Sura ya 2, jinsi tunavyosoma Sura ya 2 inaweza kutegemea usuli ambao tunajenga, na shida ambayo Paulo anashughulikia.

Sura ya 3 ni sawa kwa kuwa hii inarudi kwenye majadiliano yetu ya nyaraka za kichungaji, haswa 1 Timotheo kwa ujumla, na jinsi mtu anavyoelewa kusudi kuu lake. Ikiwa mtu anaona 1 Timotheo kama aina ya mwongozo wa kanisa, tulizungumza juu ya mtazamo wa mwongozo wa kanisa au maoni ya mwongozo wa mafundisho ya 1 Timotheo, ambayo kimsingi inamwona 1 Timotheo kama akihutubia Timotheo juu ya jinsi ya kuendesha kanisa, jinsi ya kupanga kanisa, kile kanisa linapaswa kufanya. Walakini, nilipendekeza kwako kwamba uwezekano mkubwa sio kile Paulo anafanya, kwamba badala yake Paulo anahutubia, kama anavyotuambia katika mistari mitatu au minne ya kwanza ya 1 Timotheo 1, anatuambia wazi kwamba anashughulikia shida maalum, na hiyo ni, kama ilivyo kwa barua zingine kadhaa ambazo tayari ameandika, aina fulani ya mafundisho ya uwongo au mafundisho potofu sasa yamejipenyeza katika kanisa la Efeso, kwa hivyo anamwandikia Timotheo ili kumwezesha Timotheo kukabiliana nayo.

Kwa hivyo, nisingetarajia kwamba Paulo atatuambia kila kitu ambacho angetuambia ikiwa angeunda mwongozo wa kanisa. Badala yake, atamwagiza Timotheo tu kile kinachohitajika kushughulikia shida hii, mafundisho haya, chochote ni haswa. Na kwa hivyo, hiyo inaathiri vipi jinsi tunavyosoma sura ya tatu? Sura ya tatu imejitolea kwa uteuzi wa kanisa wa watu binafsi kutimiza majukumu mawili tofauti, ambayo ni, wazee na mashemasini.

Na kwa hivyo, kwanza kabisa, Paulo anazungumzia suala la wazee na kuwaambia wasomaji wake kwamba ni kazi inayostahili na nzuri kuwa mzee, lakini hapa kuna sifa, na anaorodhesha sifa kadhaa ambazo mzee lazima atimize ili kuchaguliwa

kufanya kazi kama mzee kanisani, na kisha anaendelea na kufanya vivyo hivyo kwa mashemasini. Sasa, kwa mara nyingine tena, tunapofikiria juu ya andiko hili kwa kuzingatia mpangilio wake, je, Paulo anajaribu kutupa maagizo juu ya kile kinachohitajika kwa wazee na jinsi ya kuwachagua, au Paulo ana nia zaidi ya kumwagiza Timotheo jinsi ya kupigana na kukabiliana na mafundisho haya ya uwongo? Ikiwa ni ya mwisho, basi nisingetarajia kwamba Timotheo, au Paulo, atatuambia kila kitu kinachopaswa kujua juu ya wazee na mashemasi ni nini na kile wanachopaswa kufanya na jinsi ya kuwachagua, nk, nk. Na ndivyo unavyopata.

Inafurahisha, unaposoma 1 Timotheo 3, unapata kidogo juu ya kile wazee na mashemasi walifanya katika kanisa la karne ya kwanza. Unapata kila kitu kuhusu tabia zao, na hasa msisitizo juu ya uwezo wao wa kufundisha. Mbona hivyo? Muhtasari wangu wa 1 Timotheo 3 ni, kwamba sababu ya Paulo kushughulikia suala hili ni kwa sababu labda nafasi nzuri kwa kanisa kupambana na mafundisho haya ya uwongo ni ikiwa wana viongozi ambao wamehitimu, haswa wanaoweza kufundisha mafundisho mazuri.

Hiyo itakuwa njia bora kwa kanisa kuweza kupambana na mafundisho ya uwongo. Kwa hivyo, Paulo anasema, tena, Paulo hasemi chochote juu ya kile wazee na mashemasi hufanya. Kutoka kwa maneno wazee na mashemasi yenyewe, na maelezo kidogo, unapata hisia kwamba kazi ya msingi ya wazee ni uangalizi wa msingi wa kanisa, haswa kufundisha, wakati mashemasini, sio wazi sana.

Je, wao ni kikundi cha chini chini ya wazee? Haionekani hivyo, lakini Paulo hatuambii. Wazo la shemasi ni zaidi ya mtumishi, lakini hiyo inamaanisha kuwa wanafanya kazi za mwili tu? Nilikulia katika hali ya kanisa ambapo wazee walikuwa wakisimamia uongozi wa kiroho wa kanisa na mashemasi kwa utunzaji wa mwili. Hiyo ni sawa, lakini hiyo sio lazima ipatikane katika 1 Timotheo.

Tena, hiyo ni kwa sababu Paulo hatuambii juu ya kile mashemasi na wazee hufanya. Anadhani kwamba kanisa lilijua walichofanya. Ana wasiwasi sana kwamba kanisa la Efeso lina aina ya wazee na mashemasi ambao watawaruhusu kuhimili mafundisho haya ya uwongo.

Kwa hivyo, anaorodhesha sifa hizi kwa sababu aina hiyo ya uongozi itaweza kupinga mafundisho ya uwongo ambayo inakabiliwa nayo. Yeye hatuambii juu ya jinsi ya kuwachagua. Yeye hatuambii juu ya wazee wangapi na mashemasi wanapaswa kuwa au ikiwa wanapaswa kuwa kwa msingi wa kupokezana na ikiwa wanapaswa kuwa kwa miaka mitatu.

Yote hayo ni sawa. Ni kwamba, tena, Paulo yuko kimya juu ya mengi ya yale ambayo wazee na mashemasi hufanya haswa na jinsi wangepanya kazi kanisani. Tena, ukisoma 1 Timotheo kwa uangalifu, ni wazi kwamba wazee walikuwa na kazi ya

msingi ambayo pengine tungeshirikiana na mchungaji mkuu katika kanisa letu leo ya uangalizi wa msingi, utunzaji, na jukumu la kufundisha ndani ya kanisa.

Lakini tena, nje ya hayo, hasemi mengi juu ya kile wanachofanya. Kwa hivyo, labda kuna nafasi ya kutetemeka katika madhehebu yetu leo kuhusu kile wazee na mashemasi hufanya na jinsi wanavyofanya kazi wakati mwingine. Kwa hivyo, kila mtu anaona hivyo? Nadhani inaleta tofauti kubwa jinsi tunavyosoma tunapoelewa usuli, na jinsi tunavyosoma maandishi kama hayo.

Wengine hata wamependekeza kwamba mafundisho haya potovu vyovyote vile yalikuwa tayari yameathiri baadhi ya viongozi wa kanisa au baadhi ya wale ambao walikuwa wakieneza mafundisho haya potovu ya uwongo walikuwa wamejipenyeza au kuwa viongozi kanisani na sasa kwa kutoa orodha hizi za sifa, hii itakuwa njia ya Paulo ya kupalilia na kuhakikisha kwamba hawaingii katika uongozi. Hiyo inawezekana pia. Lakini tena, unaposoma maandishi, tunahitaji kufahamu mengi ya yale ambayo Paulo hasemi kwa sababu hazungumzii tu, haulizi swali hapa kuna nini wazee na mashemasi hufanya na jinsi wanavyofanya kazi na hapa kuna nani wanapaswa kuwa wazee na mashemasi na hapa kuna vigezo vya kuwachagua na hapa kuna muda gani wanapaswa kutumikia, na kadhalika, nk.

Anauliza swali moja, kanisa linawezaje kusimama dhidi ya mafundisho ya uwongo kwa kuhakikisha kuwa wana viongozi ambao wamehitimu ambao wataweza kuhimili vyema zaidi? Kwa hivyo tena, kwa kumalizia, 1 Timotheo basi haikusudiwa kuwa mwongozo wa jinsi ya kuendesha kanisa, sio kwamba hatuwezi kujifunza kitu juu ya jinsi kanisa linapaswa kupangwa au kufanya kazi au kile kinachopaswa kufanyika, kile kanisa linapaswa kufanya, lakini Paulo hajibu swali hilo ingawa tunaweza kutamani afanye. Lakini tena, wasiwasi mkuu wa Paulo kama ilivyokuwa katika Wakolosai, kama ilivyokuwa katika Wagalatia, ni kushughulikia mafundisho ambayo anaona sasa ni tishio kwa kanisa, wakati huu kanisa la Efeso.

Na sasa anaandika barua kwa Timotheo ambaye sasa ataipeleka kwa kanisa la Efeso. Tena, Timotheo ndiye mtu ambaye Paulo amemteua zaidi kutunza hali hii, shida hii kanisani. Sasa Paulo anaandika barua kwa kusudi la msingi la kumwezesha Timotheo na kanisa la Efeso kushughulikia mafundisho haya ambayo yako katika hatari ya kuathiri kanisa.

Na inaonekana kwangu maagizo yote yanaweza kuonekana kama aina ya kufikia mwisho huo wa kuwezesha kanisa kushughulikia mafundisho. Na kadhaa, kila sura labda inaonyesha shida ambazo zimetokea kwa sababu ya mafundisho haya yanayoathiri kanisa. Sawa, nzuri.

Maswali yoyote juu ya 1 Timotheo? Tena, sikutaka kukaa kwa muda mrefu sana juu ya 1 Timotheo, lakini tuliangalia vifungu kadhaa kwa undani kidogo tena ili kukuonyesha kile kinachohusisha kutafsiri maandishi kwa kuzingatia muktadha

mpana ambao unaweza kuwa umeuathiri. Na tuliona kwamba na 1 Wakorintho, mara nyingi uwezo wako wa kujenga upya kile ambacho kilikuwa suala linaloshughulikiwa kinaweza kuwa na athari kubwa juu ya jinsi unavyosoma sehemu fulani za Agano Jipya. Sawa, sawa, wacha tufikie kwenye sanduku la barua la kanisa la kwanza na tutoe barua nyingine na tutaangalia barua nyingine kwa Timotheo, na hii ni barua ya pili kwa Timotheo.

Na kama tulivyosema, unapoisoma, jambo ambalo linakuwa wazi ni hii ni barua ya mwisho kabisa ya Paulo. Paulo yuko wazi kabisa kwamba sasa anakabiliwa na kunyongwa na kifo chake kiko karibu sana. Kwa hivyo, kwa mfano, katika 2 Timotheo, haswa sura ya 4 na mstari wa 6, anasema, Kama mimi, tayari nimemwagika kama sadaka ya kunywa au ya kunywa, na wakati wa kuondoka kwangu umefika.

Nimepigana vita vyema, nimemaliza mbio, nimeshika imani. Kuanzia sasa na kuendelea nimehifadhiwa taji ya haki, ambayo Bwana, hakimu mwadilifu, atanipa siku hiyo, na sio kwangu tu, bali pia kwa wote ambao wametamani kuonekana kwake. Kwa hivyo, Paul anafikiria wazi kuwa yuko mwishoni.

Na tutaangalia hiyo inamaanisha nini juu ya jinsi tunavyosoma 2 Timotheo. Kwanza kabisa, tena, kwa nini Paulo aliandika? Kama nilivyofupisha hivi punde, Paulo sasa anakaribia mwisho wa maisha yake. Amefungwa huko Roma na anakaribia kuuawa.

Na kimsingi, anachofanya sasa, ni anaandika kupitisha tochi, tunaweza kusema, alipitisha tochi kwa Timotheo. Anataka kuhakikisha kwamba urithi wa Paulo na injili ya Paulo inaendelea. Injili hii ambayo tumezingatia katika vitabu kama Warumi na Wagalatia, nk.

Sasa Paul anataka kuhakikisha kuwa hiyo itapitishwa. Na kwa hivyo, anamwandikia Timotheo baada ya kunyongwa kwake mwenyewe na kifo kinachokuja. Sasa anamwandikia Timotheo kuendeleza mapokeo na aina ya kupitisha tochi kwake.

Barua ya 2 Timotheo pia, kwa njia fulani, inafanana na aina ya kawaida ya maandishi kabla, wakati, na kidogo baada ya karne ya kwanza, inayojulikana kama agano, aina ya wosia wa mwisho na agano. Na tunayo, tena, unaweza kusoma tafsiri za Kiingereza za hizi. Agano katika ulimwengu wa zamani lilikuwa maandishi ambayo yalikuwa maneno ya mwisho ya shujaa anayekufa.

Na mtu maarufu ambaye kwa ujumla alikuwa kwenye kitanda chao cha kifo, itakuwa maagizo yao ya kuagana kwa wanafunzi wao au kwa familia zao au watoto kwa maagizo ya kimaadili mara nyingi lakini pia wakati mwingine maagizo ya aina ya eskatolojia kuhusu kile kitakachofanyika katika siku zijazo. Karibu aina ya kitu ambacho wakati mwingine tunasoma katika kitabu cha Ufunuo au kitu kama hicho. Lakini 2 Timotheo anafanana sana na aina hiyo ya fasihi.

Kwa maana moja inaweza kueleweka kama agano katika epistolary au kwa fomu ya barua. Kwa hivyo, hii ni aina ya wosia wa mwisho wa Paulo na agano. Ni maneno ya mwisho ya shujaa anayekufa.

Isipokuwa Paulo hayuko kwenye kitanda chake cha kifo, yuko kwenye kizuizi cha kunyongwa au maisha yake yanakaribia kuchukuliwa kwa sababu ya ushuhuda wake kwa Yesu Kristo. Lakini tena, ufunguo ni mistari hiyo niliyosoma tu kuanzia sura ya 4 mstari wa 6. Tena, kama mimi, tayari ninamwagika kama sadaka na wakati wa kuondoka kwangu umefika. Kwa hivyo, maandishi ya agano yalitarajia wazi kuondoka na kifo cha shujaa.

Lakini basi ingepitisha tena kuagana na maagizo ya mwisho kwa wale waliokusanyika karibu. Katika kesi hii, ni Timotheo ambaye anapokea maagizo ya mwisho na ya kuagana ya Paulo. Kwa hivyo, 2 Timotheo inaweza kuonekana kama wosia na agano la mwisho la Paulo.

Maneno ya kuagana ya shujaa anayekufa. Ikiwa ningekuwa wakati huo, kwa kuzingatia hali hiyo na asili na kusudi, ikiwa ningechagua mada ya 2 Timotheo, ingekuwa kwamba Paulo anamwagiza Timotheo kupigania imani. Imani, injili ambayo sasa anapitisha kwa Timotheo, mwenge ambao sasa anapitisha, anamwita Timotheo kupigania hilo na kupigania hilo.

Na anatumia sitiari anuwai katika injili kumfanya Timotheo ahifadhi injili hiyo katika maisha yake na mafundisho yake wakati Paulo anakaribia kuondoka kwenye eneo la tukio. Na hiyo ndiyo yote ninayotaka kusema kuhusu 2 Timotheo. Tena, ili kukupa ladha ya kwanini iliandikwa na nini kinaendelea.

Vipi kuhusu ya mwisho? Kitabu cha Tito, ni kifupi zaidi kati ya hizo tatu. Tena, barua za Paulo zimepangwa kwa kiasi kikubwa kwa mpangilio wa urefu. Kwa hivyo, Tito sio barua ya mwisho iliyoandikwa.

Na Filemoni hakika hakuwa. Lakini kwa sababu ya urefu wao, hutokea kuelekea mwisho wa mkusanyiko wa barua za Paulo. Lakini Tito ni kitabu cha kuvutia.

Na unapomsoma Tito, jambo la kwanza unalotambua ni mengi ya kufanana na 1 Timotheo. Ndio sababu nataka tu kupitia Tito haraka. Lakini kuna mambo kadhaa tofauti juu ya kitabu ambacho ninataka kuzingatia linapokuja suala la Tito.

Kwa hivyo, kwanza kabisa, jukumu la Tito ni nini? Tena, kama 1 na 2 Timotheo, kitabu cha Tito hakijapewa jina la kanisa, lakini baada ya mtu ambaye liliandikwa. Nyaraka hizi za kichungaji zinavutia sana kwa kuwa zinaweza kuonyesha mkakati tofauti kwa upande wa Paulo. Kumbuka, vitabu vingine vingi tulivyoona, ndani ya maagizo, utangulizi wa waraka, vilielekezwa kwa makanisa maalum, kanisa maalum au

makanisa, isipokuwa labda Waefeso, ambayo labda inaelekezwa kwa Wakristo na makanisa kwa ujumla katika Asia Ndogo na Milki ya Ugiriki na Kirumi.

Lakini barua nyingi za Paulo zimeelekezwa kwa makanisa kwa jina. Lakini inafurahisha kwamba na 1 na 2 Timotheo na Tito, Paulo hazungumzii kanisa maalum, lakini anahutubia mtu, Timotheo au Tito, ambaye anawajibika kwa kanisa hilo na anayewajibika kuwasilisha habari hiyo kwa kanisa. Isipokuwa nyingine ilikuwa wazi Filemoni, lakini Paulo anavutiwa zaidi na shida maalum kati ya uhusiano wa Filemoni na Onesimu, ingawa ilikusudiwa kusikilizwa na kanisa pana.

Lakini inafurahisha, Paul anaonekana kufuata mkakati tofauti hapa. Badala ya kuhutubia kanisa moja kwa moja, sasa anahutubia mtu fulani ambaye amemteua juu ya kanisa hilo, na mtu huyo basi ana jukumu la kufikisha maagizo na yaliyomo kwa kanisa. Na ndivyo ilivyo kwa Tito.

Tito wakati huo, kama Timotheo, labda aliachwa na Paulo na kanisa la Krete ili kukabiliana na hali kama hiyo. Hiyo ni, bila kujali asili ya mafundisho ya uwongo au potovu ambayo Paulo alikuwa akihutubia katika 1 Timotheo, kitu kama hicho kinaweza kuwa kilikuwa kikiendelea katika Tito. Lakini tena, unapomsoma Tito, ni wazi kwamba Paulo anashughulikia tatizo au suala ambalo kanisa linakabiliana nalo, na sasa amemwacha Tito hapo ili kulishughulikia, na sasa anaandika barua ya maagizo kuhusu jinsi Tito anapaswa kushughulikia tatizo hili la mafundisho ya uwongo ambalo limejipenyeza kanisani, ambayo iko kwenye kisiwa cha Krete.

Sasa, kila mtu anajua Krete iko wapi. Acha niruke mbele hapa kwa muda mfupi tu. Umeona ramani hii tena. Hiki ni kisiwa cha Krete, hapa hapa.

Na tena, unaona katika moja ya safari zake za mwisho kwenda Roma ambayo inaisha Matendo 28, unaona kwamba Paulo alitembelea kisiwa cha Krete, lakini hii ni Krete ambapo kanisa lilikuwa limeanzishwa, na sasa Paulo amemtuma Tito katika kisiwa cha Krete kushughulikia hali hiyo. Tena, mafundisho fulani ya uwongo yanaambukiza kanisa, na sasa Paulo anamwandikia Tito ili kumsaidia kukabiliana nayo. Jambo lingine pia ni, uwezekano mkubwa, nilitaka kusema kitu zaidi juu ya hii na 2 Timotheo, lakini uwezekano mkubwa, 1 na 2 Timotheo, angalau, na labda Tito, ziliandikwa labda wakati fulani baada ya matukio ya Matendo 28.

Matendo sura ya 28 inaisha na Paulo huko Roma na haisemi kitu kingine chochote, na labda huo ulikuwa mkakati wa fasihi wa Luka. Kumbuka, Luka alikuwa akijaribu kuonyesha jinsi injili ilianza katika kutimiza ahadi ya Isaya ya kurejeshwa na kuenea kwa injili na watu wa Mungu katika maeneo madogo na madogo ya Kiyahudi. Katika Matendo sura ya 1, mstari wa 8, Luka alifikiria kwamba injili hatimaye ingefikia, kwa kutimiza Isaya, hatimaye ingefikia miisho ya dunia.

Kwa hivyo, katika Matendo sura ya 28, mara tu injili inapofika Roma, Luka anamaliza simulizi lake. Lakini uwezekano mkubwa, kifungo ambacho Paulo anateseka chini ya 2 Timotheo, kifungo ambacho kitasababisha kifo chake, ni tofauti na ile tunayosoma juu ya Matendo sura ya 28. Tena, hii inategemea kitabu cha Matendo.

Kwa hivyo, Matendo ya Mitume yanaisha na safari hii, na mstari huu mwekundu, kwamba Paulo anaishia Roma, na hapo ndipo inapoishia. Lakini uwezekano mkubwa, Paulo angeachiliwa kutoka gerezeni wakati fulani baada ya matukio ya Matendo sura ya 28 na angehusika katika shughuli nyingine. Pengine basi, angeandika 1 Timotheo na Tito na kisha angeishia gerezeni tena kwa mara ya mwisho, na kisha angeandika kitabu cha 2 Timotheo.

Sasa, kumekuwa na mapendekezo mengine juu ya jinsi 1 na 2 Timotheo na Tito zinavyofaa katika Matendo, lakini hiyo ni moja wapo ya kukubalika zaidi, angalau kwa wasomi wa Kikristo na wanafunzi wa Agano Jipya. Kwa hivyo hapo ndipo kisiwa cha Krete kiko. Barua ya uasi.

Inafurahisha, moja ya mambo ya kupendeza juu ya Tito ni inaonekana wakati mwingine kupotosha maoni kadhaa, imani, mila, au sehemu ya sifa ya kisiwa cha Krete. Kwa mfano, kisiwa cha Krete kweli kilikuwa methali, karibu methali na inayojulikana sana kwa uasherati na kwa aina ya maisha ya haraka na huru. Wengine wameielezea kama ya kisasa au ingekuwa Las Vegas ya karne ya kwanza au kitu kama hicho.

Hapo ndipo watu walipoenda kuishi kwa ukali na kufanya chochote. Krete pia, fasihi nyingi tulizo nazo, Krete ilionekana kuwa sawa na mtu ambaye alidanganya na kusema uwongo. Krete ilikuwa, cha kufurahisha, moja ya hadithi, au kama mapokeo yanavyo, ilikuwa mahali pa kuzaliwa na mahali pa kuzikwa kwa mungu Zeus.

Ungeshangaa kwa nini wangukuwa na mila ambapo mungu Zeus alizikwa huko Krete. Lakini Krete haikujulikana kwa kusema ukweli. Kwa kweli, kifungu unachopata mara nyingi katika maoni yanayonukuu ni, Wakrete wote ni waongo.

Ilikuwa ni kifungu ambacho wengine wametumia kufupisha kile Krete ilijulikana. Kwa hivyo, cha kufurahisha, kumbuka kile tunachosoma katika Tito. Angalia jinsi Tito anavyofungua barua yake.

Anasema, Sasa, Paulo hajasema hivyo mahali pengine, kwa hivyo unajiuliza ikiwa, labda, Paulo anasisitiza hiyo kama tofauti ya moja kwa moja na mbishi na Krete. Krete inajulikana kwa kusema uwongo, na sasa Paulo anasema, kwa hivyo ndivyo ninavyomaanisha. Unapata matukio mengine ya hayo katika Tito, ambapo Paulo inaonekana anageuza maadili ya kawaida ya kitamaduni au mambo ya mtindo wa maisha ambayo Krete inajulikana zamani.

Au nyingine katika sura ya 2. Katika sura ya 2:11 hadi 14, Paulo anasema juu ya Tito, Kwa hivyo, tena, unajiuliza ikiwa baadhi ya lugha hiyo haikusudiwa kuasi aina ya mtindo wa maisha ambao wale wa Krete wangeishi. Na, badala yake, Paulo anapendekeza kitu cha uasi zaidi na mtindo wa maisha ambao ni mkali kwa kulinganisha na kile ambacho kingekuwa kawaida katika tamaduni ya Krete. Kwa hivyo, kuna mifano mingine ya hiyo kote Tito, ambapo Paulo anaweza, tena, kuwa anaandika aina ya barua ya uasi, akipindua na kudhoofisha maadili ya kawaida ya Krete au hadithi za Krete au mafundisho ya Krete na uchaguzi wa mtindo wa maisha na vitu kama hivyo.

Kwa hivyo basi, kusudi ni nini? Kusudi la Tito kwa ujumla ni nini? Paulo anaonekana kumwandikia Tito, tena, ili kumwagiza Tito. Tena, Tito ndiye mtu binafsi. Kama vile alivyomwacha Timotheo huko Efeso, sasa alimwacha Tito huko Krete ili kukabiliana na mafundisho ambayo yamejipenyeza katika kanisa.

Paulo anamwagiza Tito kuhusu maisha ya kanisa katika ulimwengu wa kipagani. Na anapotosha, anaandika barua ili kupotosha utamaduni wa kipagani kwa kuleta imani kwa Mungu ambaye kamwe hasemi uwongo. Na kwa kuwatia moyo kuishi maisha ya wema wa kweli.

Kwa hivyo, anaandika, kwamba anamwagiza Tito kuhusiana na jinsi kanisa linavyopaswa kuishi maisha yake katika muktadha wa mazingira ya kipagani. Na anafanya hivyo kwa kuelekeza mawazo yao kwa au kuleta imani yao kwa Mungu ambaye haongo. Na katika kufuata mtindo wa maisha wa wema wa kweli kama njia mbadala ya aina ya mtindo wa maisha ambao utamaduni wa Krete ungefundisha.

Nzuri. Na hiyo ni, tena, kuna mengi zaidi tunaweza kusema kwa undani. Lakini Tito ni moja wapo ya vitabu ambavyo tutasafiri haraka sana.

Na tunapofika kwa Waebrania, tutapunguza kasi kidogo kwenye kitabu cha Waebrania. Lakini nataka kuhitimisha mjadala wetu wa barua za Paulo kwa, kwa maana, kuziunganisha pamoja. Na kuuliza, ikiwa ungechora kwa viboko vipana sana vya brashi, ni mada gani kuu ambazo ungesisitiza kutoka kwa barua zote za Paulo? Je, ni baadhi ya mambo gani ambayo tumeona tena na tena? Au ni baadhi ya mada gani kuu ambazo zimekuwa na jukumu muhimu katika kufikiri na mafundisho ya Paulo? Na haya ni mapendekezo yangu.

Na, tena, unaweza kufikiria wengine. Nadhani mmoja wao anadaiwa na mwanafunzi huko nyuma ambaye alipendekeza hii. Siwezi kukumbuka ni ipi kutoka juu ya kichwa changu.

Lakini hata hivyo, kwa hivyo niko wazi kupanua hii. Lakini nilipoangalia barua hizo na kuziweka pamoja, mambo ambayo ninaona yakitokea tena na tena, aina ya kukimbia kama uzi kupitia barua zake au kucheza jukumu muhimu, itakuwa, kwanza kabisa,

Paulo anasisitiza tena na tena kwamba kuhesabiwa haki au wokovu ni kwa neema kupitia imani, mbali na matendo ya sheria, na kwamba kazi, hata hivyo, kazi bado ni matokeo muhimu ya maisha yaliyobadilishwa na Roho Mtakatifu. Kwa hivyo, sio kwamba kazi ni za hiari au hazichukui jukumu lolote au zina jukumu tanzu au sekondari.

Ni kwamba Paulo anasema wazi kwamba kuhesabiwa haki, wokovu wa mtu, kusimama mbele za Mungu, haupatikani kwa kazi za sheria au kazi nyingine yoyote, lakini huja kwa imani katika Yesu Kristo, lakini kwamba bila shaka na kama matokeo kwamba matendo mema yanaambatana na hayo, ambayo Paulo anaweka wazi ni matokeo ya agano jipya Roho Mtakatifu ambaye hubadilisha maisha ya watu wa Mungu. Mada nyingine kuu ni Paulo pia anasisitiza mara kadhaa kwamba Myahudi na Mataifa sasa wanaweza kuwa watu wa Mungu kwa usawa, na wanaweza kufanya hivyo bila uhusiano wowote na Sheria ya Musa. Kwa maneno mengine, Sheria ya Musa haina jukumu katika kuamua ni nani wa watu wa Mungu.

Na kwa kuongezea, ahadi za Ibrahimu sasa ni za kila mtu aliye na imani katika Yesu Kristo. Kwa hivyo, kumbuka, mambo haya mawili huenda pamoja. Katika karne ya kwanza, Wayahudi wengi wangejibu maswali haya.

Kwanza kabisa, inamaanisha nini kuwa wa watu wa Mungu? Inamaanisha kuishi maisha kama Myahudi. Hiyo inamaanisha kujisalimisha kwa sheria ya Musa, na kuishi chini ya sheria ya Musa. Kwa wanaume, hiyo ilimaanisha kutahiriwa.

Kwa kila mtu, hiyo ilimaanisha kushika Sabato, kushika sheria za chakula, mambo hayo ambayo yaliashiria wazi mtu kama watu wa Mungu kutoka kwa Mataifa. Kwa hivyo kimsingi, walijibu swali, inamaanisha nini kuwa watu wa Mungu? Walijibu hilo kitaifa au kikabila kwa kufuata njia ya maisha ya Kiyahudi. Matokeo yake yalikuwa kuweza kufuatilia mtu... Kwa maneno mengine, mahali pa kuanzia ilikuwa Ibrahimu.

Watu wa kweli wa Ibrahimu ni akina nani? Kumbuka nyuma katika Mwanzo 12, ambapo Mungu alimuahidi Ibrahimu kwamba atakuwa na taifa kubwa, na Mungu atambariki, na hatimaye mataifa yote ya dunia yatabarikiwa. Kwa hivyo mtu anashirikije katika baraka hiyo? Je, mtu anashirikije katika ahadi zilizotolewa kwa Ibrahimu? Kwa kuwa watoto wa Ibrahimu kimwili. Kwa hivyo ndio sababu Paulo anatumia wakati mwingi na Ibrahimu kwa sababu hapo ndipo baraka za wokovu na kuhesabiwa haki na agano jipya zinafungwa.

Wamefungwa kuwa watoto wa Ibrahimu, lakini swali ni, watoto wa kweli wa Ibrahimu ni akina nani? Paulo anaweka wazi kwamba sio wale ambao ni wa Ibrahimu kimwili na kikabila, lakini wale walio na imani katika Yesu Kristo sasa ni watoto wa kweli wa Ibrahimu. Kwa hivyo, ikiwa hiyo ni kweli, basi Wayahudi na Mataifa kwa usawa ni wa watu wa kweli wa Mungu. Wanamiliki vile vile ahadi za wokovu.

Wanahesabiwa haki sawa na wanasimama kwa usawa mbele za Mungu kama watu wa kweli wa Mungu, kwa msingi wa imani tu katika Yesu Kristo. Tuliona jinsi Paulo anavyofanya hiyo ni, Paulo anasema Yesu Kristo ni uzao wa kweli wa Ibrahimu. Yesu Kristo ndiye ahadi ya kweli na kizao cha Ibrahimu.

Na ikiwa hiyo ni kweli, basi sababu ya kufafanua kuwa wa watu wa Mungu sio tena utambulisho wa kikabila au kufungwa na kutii sheria ya Musa. Sasa imefungwa na imani katika Yesu Kristo, ndiyo sababu Wayahudi na Mataifa... Ikiwa imani katika Yesu ndio kigezo pekee, basi mtu anaweza kuona kwa nini Wayahudi na Mataifa kwa usawa wanaweza kushiriki katika baraka za wokovu zinazokuja kupitia Ibrahimu. Nyingine ninayoona kwamba, ingawa hii haisisitizwi mara chache, ni kwamba neema na nguvu za Mungu zinadhihirishwa kupitia mateso na kwamba watu wa Mungu wanaitwa kuteseka.

Angalia, haswa katika kitabu kama 2 Wakorintho, lakini angalia ni mara ngapi Paulo anasisitiza mateso kama beji ya utume wake. Hata katikati ya wale ambao wangeonyesha hali yao ya kijamii na kushamiri kwao kwa maneno katika hotuba yao, Paulo mara kwa mara anatoa wito kwa mateso yake kama ishara ya utume wake. Na kwa ufasaha sana katika 2 Wakorintho, kwa kweli inasisitiza mada ambayo huanza nyuma katika Agano la Kale, na hiyo ni kwamba nguvu na neema ya Mungu hudhihirishwa haswa katikati na kupitia mateso ya wanadamu.

Nyingine, watu wa Mungu wameshinda dhambi na kifo kwa kuunganishwa kwao na Yesu Kristo katika kifo na ufufuo wake. Ingawa dhambi bado ni ukweli wa sasa ambao lazima ushughulikiwe kila wakati. Kwa hivyo, hii inaonyesha kwamba tayari lakini bado, mvutano wa dalili na wa lazima ambao tumeona katika barua zote za Paulo.

Hiyo ni, Paulo amesadikishwa kabisa na anaweza kutoa kauli kamili kama vile, umekufa kwa dhambi, na tayari umefufuliwa kwa upya wa maisha. Kwa hivyo unawezaje kuendelea kuishi katika dhambi tena? Anaweza kutoa kauli kamili kama hizo, lakini kisha kugeuka na kujihitimu na kusema, lakini bado unahitaji kuua dhambi. Dhambi bado ni ukweli ambao watu wa Mungu wanapambana nao.

Hiyo ni sehemu ya hii tayari lakini bado sio mvutano. Kwamba Paulo ana hakika kwamba tayari tumeshinda dhambi. Dhambi tayari imeshughulikiwa.

Tayari tumeachiliwa kutoka kwa nguvu na nyanja inayodhibitiwa na kutawaliwa na dhambi na kifo. Tumeachiliwa kupitia hiyo kwa kuunganishwa na kifo na ufufuo wa Kristo. Hiyo ndiyo tayari.

Walakini, ukweli ni kwamba uhamisho bado haujafanyika kikamilifu na kabisa. Hiyo sio bado. Kwa hivyo, Paulo bado lazima atoe amri.

Weka dhambi kwa ufo. Usiruhusu dhambi kutawala katika miili yenu ya kufa. Kuishi.

Jitokeze kwa Mungu kama walio hai. Hiyo ndiyo kipengele ambacho bado hakijapatikana ambacho kinapaswa kutekelezwa kupitia amri na mahitaji ambayo Paulo anatoa. Lakini ni muhimu kutambua kwamba sehemu ya kwanza hutoa motisha lakini pia uwezeshaji wa pili.

Hiyo ni, sababu pekee ambayo mtu anaweza kushinda na kukabiliana na dhambi inachochewa na lakini pia inawezeshwa na hata kuwezeshwa na ile ya kwanza. Njia pekee tunayoweza kushinda dhambi ni kwa sababu Paulo ana hakika kwamba tayari tumekufa kwa dhambi kwa kuunganishwa na Kristo. Njia pekee ambayo anaweza kutuamuru kujitoa wenyewe kama walio hai, kujitoa kwa Mungu kama walio hai, ni kwa sababu tayari tumeunganishwa na Kristo katika ufufuo wake.

Kwa hivyo, kiashiria ni muhimu sio tu kama motisha, lakini ni uwezeshaji wa kutimiza sharti katika mawazo ya Paulo. Kwa hivyo tayari tumekufa kwa Kristo. Tayari tumekuwa, kumbuka slaidi nilizokuwa nazo na miduara, tayari tumeachiliwa kutoka kwa ulimwengu na nyanja ambayo inadhibitiwa na kutawaliwa na dhambi na kifo.

Na tumehamishiwa katika ulimwengu mpya, unaodhibitiwa na kutawaliwa na haki na uzima na Roho Mtakatifu wa Mungu. Walakini, uhamisho huo kwa maana moja bado haujakamilika. Na hiyo ndiyo sehemu ambayo bado haijafanya sharti kuwa muhimu.

Hatimaye, ufahamu na maisha yaliyoundwa na Kristo na injili ndio njia bora ya kupambana na makosa na mafundisho ya uwongo. Na nataka utambue haya yote mawili. Sio msomi tu.

Tunapofikiria kupambana na walimu wa uwongo, kwa kawaida tunafikiria kwa maneno ya kiakili kwamba wanaamini kitu kibaya. Lakini Paulo pia alipendezwa na mtindo wa maisha unaosababishwa na unaolingana ambao imani hiyo isiyo sahihi inaweza kuzaa. Kwa hivyo tena na tena, wakati Paulo, kwa mfano, anawafundisha Wakolosai jinsi ya kukabiliana na mafundisho ya uwongo ambayo yanawakabili, aina hii ya fumbo ya Uyahudi, yeye hafuati tu kutokuamini kwao.

Pia anafuata mtindo wa maisha wa udanganyifu au udanganyifu ambao huo ungesababisha aina ya mtindo wa maisha ambao wanapaswa kuishi. Kwa hivyo, ni imani sahihi na uelewa wa injili, lakini pia athari za kimaadili za injili pia ambazo zitawezesha kanisa kupambana na makosa na mafundisho ya uwongo. Nadhani ikiwa ningeongeza, nadhani hiyo ni ya mwisho kabla hatujaingia kwa Waebrania.

Nadhani ikiwa ningeongeza moja zaidi, nadhani ningesema kwamba ya mwisho ambayo ningeongeza ni wasiwasi wa Paulo kwa jamii, hiyo ni kanisa, au njia nyingine ya kusema ni kwa Paulo, wokovu una athari za ushirika na za mtu binafsi. Hiyo ni, Paulo ni wazi kwamba kuhesabiwa haki kwetu kunasababisha kuwa wa jamii mpya ambayo inapita tofauti za kijamii na kwa kweli ni onyesho kwamba mpango wa

Mungu wa kupatanisha ulimwengu wote tayari unaendelea. Kwa hivyo kanisa ni aina ya ishara.

Kanisa ni aina ya awamu ya kwanza. Kanisa ni wakala wa upatanisho wa vitu vyote ambavyo Mungu siku moja atatekeleza kupitia Yesu Kristo. Kwa hivyo, Paulo anajali umoja wa na jumuiya ya kanisa, watu.

Paulo hajui kitu kama Mkristo ambaye ni mtu binafsi, Mkristo tu peke yake. Bila shaka ni wa mwili wa Kristo, kwa jamii. Na kwa hivyo, inafurahisha tu, unapoanza kusoma barua za Paulo, kinachomfanya awe na alama ni kitu chochote kinachotishia umoja wa kanisa.

Kwa hivyo hiyo labda itakuwa ya mwisho ambayo nadhani ningeongeza kwa hii, ni kwamba wokovu sio mtu binafsi tu, pia una vipimo vya jamii. Na Paulo anajali kimsingi umoja wa mwili huu, kanisa, kama jamii. Kuna mambo mengine mengi tunaweza kusema juu ya hilo, lakini nadhani usomaji wa haraka wa barua za Paulo unaweka wazi hilo.

Kuna mtu yeyote anayefikiria kitu kingine chochote ambacho ungeongeza kwenye orodha hii?

Huyu ni Dk. Dave Mathewson anayefundisha Historia na Fasihi ya Agano Jipya, hotuba ya 26 juu ya 1 na 2 Timotheo.